

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ DERGİSİ

ORMANCILIĞIMIZIN YÜZÜNCÜ ÖĞRETİM YILI
MÜNASEBETİLE YAYINLANAN ÖZEL SAYI

SERİ B. CİLT VII SAYI I. 1937

M. T. N. Ü. N. İ. O. R. M. A. N. F. A. K. Ü. L. T. E. S. İ.			
YIL	GRUP	NO	SAYI
1957	TS	113	188

ORMANCILIK SAHASINDAKİ TEDRİS MÜESSESEMİZİN YÜZÜNCÜ YIL KARŞISINDA TAŞIDIĞI MÂNA VE DEĞER

Prof. Dr. Şeref Nuri İLKMEN

Istanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dekanı

— I —

Bu gün ormancılık tedrisatımızın yüz yıllık tarihini yad etmek mazhariyetine kavuşmuş bulunuyoruz. Bunun taşıdığı mâna çok büyük ve çok derindir. Çünkü orman sadece tabiatın bir serveti değil, o aynı zamanda bulunduğu memleketi tabii âfetlere karşı koruyan ve onu daha rahat ve daha emniyetle yaşanılabilir hale getiren hayati bir varlıktır. Bu itibarla ormanların teknik esaslar ve kaideler altında nasıl idare ve işletileceğini gösteren ilim ve öğretim müesseselerinin topluluk hayatındaki yeri ve değeri çok büyüktür. Türkiye'deki ormancılık tedris müessesesinin üzerinden yüz yıl gibi bir zamanın geçmiş olması ve bugünkü Türk ormancılarının da onun yüz yıllık tarihini büyük bir merasimle kutlamağa teşebbüs etmeleri cidden iftihar edilecek bir hâdisedir.

İnsanların yaşayışlarında olduğu gibi, müesseselerin hayatında da yıl dönümlerinin büyük bir ehemmiyeti vardır. Çünkü bu yıl dönümlerinde, onların bir taraftan kuruluşları tes'it edilirken, diğer taraftan da bu teşekkül ve müesseselerin, zaman ve mekân çerçevesi içerisindeki oluş seyirleri ve tekâmül merhaleleri gözden geçirilmek suretiyle, bugünkü durumlarıyla geçmişteki vaziyetleri mukayese edilir ve bu mukayeseden de, müspet veya menfi manâda, bir takım hükümlere ve neticelere varılır. Bunun pratikteki en büyük faydası, maziye tetkik etmek suretiyle, bugünkü duruma nasıl varılmış olduğunu görmek ve gelecekteki inkişâfın da ne şekil ve tarzda cereyan edeceğini tâyin ve tespit edebilmektir. Gerçekten bugünü anhyabilmek için nasıl dünü bilmeye lüzum varsa, yanki hâdiseleri önceden görebilmek için de geçmişteki hâdiselerin bilinmesine o kadar ihtiyaç vardır. Çünkü tarihi hâdiselerin ışığı olmadan istikbalin karanlıklarını delip, yırtmağa ve hakikatleri görmeğe imkân yoktur. Bunun en mühim sebebi bütün sosyal varlıklardaki gelişmelerin

hep tarihi teselsüller içerisinde vukua gelmiş olmasıdır. Nitekim bugünün içtimai müesseseleri sadece buldukları devrin hususiyetlerini değil, aynı zamanda tarihi oluşları da aksettirmektedirler. Ancak bu böyle olmakla beraber, memleketin tabii şartlarıyla içtimai nizamında vukua gelen değişiklikler sosyal varlıklara ve müesseselere tesir ederek, onların bünye ve fonksiyonlarında da bazı tahavvüllerin meydana gelmesine sebep olmaktadır. İşte bu böyle olunca, yıl dönümlerinin kutlanması merasimlerinde bu tahavvülâtı gözden geçirmek, daha doğrusu teşekkül ve müesseselerin bir nevi tarihçesini ve muhasebesini yapmak suretiyle, onların hangi istikamete doğru yöneldiklerini tesbit etmek çok faydalıdır. Biz de, bu esasa uyarak, ormancılık ilminin memleketimizde yayılmasına hizmet eden ve ormanlarımızın modern ormancılık san'atına göre idare ve işletilmesi yollarını gösteren ilim ve öğretim müessesemize temas ederken, bu mevzuun asıl sıklıkla merkezini teşkil eden İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nin, kronolojik bakımdan geçirmiş olduğu safhaları belirtmeğe çalışacak ve bilhassa bu ilim müessesesi'nin kuruluş sebepleri üzerinde durup, onun karakterini, fonksiyonlarını ve yetiştirdiği elemanların meslekî hüviyetlerini çizmeğe gayret edecek ve bu suretle Orman Fakültesi'nin ormancılık teşkilâtının bütünü içerisindeki mâna ve değerini ortaya koymağa çalışacağız.

— II —

Bütün diğer istihsal sahalarında olduğu gibi, ormancılıkta da ilim ve öğretim müesseselerinin kurulmasını icap ettiren ciddi sebepler ve zaruretlere vardır. Her şeyden evvel orman çeşitli ihtiyaçları karşılayan bir iktisadî servettir. Bu servetten, en iptidai devirlerden beri, durmadan faydalanılmakta ve bu istifade gün geçtikçe de çoğalmaktadır. Bugün orman yalnız fert bakımından değil, cemiyet bakımından da büyük bir mâna ve önem taşımaktadır. Orman öyle bir servettir ki, onun yapı işlerinde, yakacak madde temininde, her türlü taşıt vasıtalarının yapılmasında, sellüloz endüstrisinde, kaplamacılıkta, doğramacılıkta, marangozlukta, ambalaj işlerinde, oyuncak imalâtında, kibrit ve kurşun kalemi imâlinde, sun'î ipek ve sun'î iyun istihsalinde, şeker elde edilmesinde, kâğıt sanayi'inde, kauçuk, reçine, mantar, palamut ve sepi maddelerinin temininde ve daha nice nice işlerde bir ham madde kaynağı olarak yer aldığı görülmektedir¹. Demir, alüminyum, cam, çimento, kömür, petrol,

1) Şeref Nuri İlkmen, "Orman işletmeciliğinde devletçilik problemi ve ormancılık politikamızın ana dâvaları" 1948 Türkiye İktisat Kongresi Bülteni, İstanbul 1948, S. 162.

elektrik ve tuğla gibi ikâme maddelerinin ortaya çıkmış bulunmasına rağmen, odunun kullanılma yeri gün geçtikçe artmakta ve hattâ gelecek devrin bir odun çağını teşkil edip etmiyeceği bile münakaşa edilmektedir². Nitekim Birinci Dünya Harbini takip eden devrede odunun kullanıldığı yerlerin sayısı 2000 iken, on yıl sonra bu miktarın 4500 ü bulduğu ve bugün ise 6000 olarak tahmin edildiği görülmektedir³. Fakat ormanın gördüğü iş sadece bununla da bitmiş olmaz. O aynı zamanda memleket ikliminin düzelmesi, yurdun yeşillenip güzelleşmesi ve yer altı sularının denkleşmesi, toprak taşınma tehlikesinin önlenmesi bakımlarından da rol oynar. Âdetâ orman bütün valığı ile insan topluluğunun ekolojik potansiyelini muhafaza eden ve onun devamlı şekilde artmasına yarayan bir unsur halindedir⁴. Bu itibarla ormanın yokluğu herhangi bir servetin yokluğuna aslâ benzemez. Çünkü orman tek ihtiyacı karşılayan bir servet olmayıp, türlü türlü ihtiyaçları gideren bir servetler yekûnu, bir servetler mecmuasıdır.

İşte bu böyle olunca, ihtiyaçların düzenli ve plânlı şekilde tatmin edilmeleri bakımından memleketteki orman sahasının vüs'atı, orman servetinin miktarı ve ormanın hektardaki yıllık verimi üzerinde durup, ihtiyaçlarla bu ihtiyaçları karşılayacak olan orman serveti arasındaki muvazene-i kurmak lâzımgelmektedir. Bilindiği üzere, nüfusun az ve ihtiyaçların mahdut bulunduğu ve buna mukabil ormanların geniş sahaları kapladığı devirlerde ormanın iktisadî bir hüviyeti mevcut değildi. Halbuki nüfusun devamlı olarak artışı, medenî ihtiyaçların durmadan çoğalışı ve aynı zamanda ormanların gelişi güzel istismâr edilîşi hâdiseleri karşısında orman mahsulleri miktarı ile bu mahsullere vaki olan talep arasındaki muvazene bozulmuş ve bu sebepten ötürü, o zamana kadar serbest bir servet halinde telâkki edilen, orman mahsulleri de iktisadî bir varlık haline gelmiş bulunmaktadırlar. Bunun neticesinde ise, bir taraftan orman mevzuu üzerinde mülkiyet hakkı teessüs ettiği gibi, diğer taraftan da ormanların tahribini önliyecek tedbirler üzerinde durulmuştur. Gerçekten bu devirlerde devletlerle kiliseler tarafından yer yer bazı tahdidi hükümlerin vazolunduğu görülmüştür. Fakat buna rağmen, ormanın istismar edilmesi

2) W. Sandermann " Kommt ein Zeitalter des Holzes " Zeitschrift für Weltforstwirtschaft 1951, Bd 14, S. 130 - 145.

3) F. Heske, "Wald u. Forstwirtschaft in der Türkei" İstanbul 1952, S. 5.

4) F. Heske, "Die Wohlfahrtswirkungen des Waldes als internationales Problem" Sonderdruck aus Arbeitsgemeinschaft für Forschung des Landes Nordrhein - Westfalen Heft 48, S. 29.

yine durdurulmuş değildir. Bunun en mühim sebebi o devirlerde, ormanın idare ve işletilmesinden, istihdaf olunan maksat ve gayelerle bugünkü maksat ve gayeler arasında derin bir farkın bulunuşu ve aynı zamanda alınan tahdidi tedbirlerin ilmi mesnetlere ve ilmi görüvlere dayanmayışdır. Nitekim bugün ormancılık tekniğinin ve san'atının cidden çok ileri olduğunu kabul ettiğimiz Almanya'da bile, o devirlerde devlet ormanlarının idare ve işletilmesi mevzuu, devlet malikânelerini ve devlet finansını idare etmekte olan, makamlara tevdi olunduğunu ve orman işletmelerinde daha ziyade mali zihniyetin hâkim bulunduğunu görmekteyiz. Gerçekten orman işletmelerindeki bütün salâhiyet ve mes'uliyetin kameralist esaslara göre yetiştirilmiş ve sadece kameralist sisteminin kaidelerini tatbik eden idare adamlarının ellerinde bulunduğu ve ancak bunların söz sahibi oldukları tesbit edilmiştir. Bu bakımdan orman işletmelerinin, bu devirde, devamlılık prensibine dayanan, bir iktisadi gaye gütmelerine imkân yoktu⁵. Orta Avrupa memleketlerinde durum böyle olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğunda da devlet ormanları sadece kendisine bir varidat temin eden kaynak şeklinde görüyor ve böylece istismar ediyordu. Fakat bu böyle olmakla beraber, Orta Avrupa memleketlerindeki orman tahribatının yarattığı tehlikeler o devirdeki tabiat âlimlerinin gözlerinden kaçmamış ve yazdıkları yazılar, yaptıkları demeclerle idare ve siyaset adamlarının dikkat nazarlarını ormansızlaşmanın tevlit edeceği korkunç âkibet üzerine çekmişlerdi⁶.

İşte bir taraftan ilim adamlarının ve diğer taraftan da idare ve siyaset adamlarının orman servetindeki azalış tehlikesini görmeleri üzerine, ormanların mali zihniyetle idaresinden vazgeçilmiş ve ormanlarda ormancılık tekniğinin, daha doğrusu silvikültür kaidelerinin tatbikine başlanılmıştı.. Gerçekten ormanların devamlı olarak azalışı ve orman mahsüllerinin ise dünya pazarlarında durmadan kıymet kazanışı ormanlara muayyen ekonomik gayelere göre işletilmelerini zaruri kılmış ve bu maksadın temini için de bir taraftan teknik karakterdeki ormancılık teşkilâtı vücuda getirilmiş ve diğer taraftan da bu teşkilât içerisinde vazife alacak personelin yetişmesi için ilim ve eğitim müesseseleri kurulmuştu. Çünkü istihşâl faaliyeti ile uğraşan her nevi organizasyonun gayesine ulaşabil-

5) J. Speer "Die Organisation u. Aufgabenverteilung innerhalb der Unterstufe der Forstämter der bayerischen Staatsforstverwaltung" Forstwirtschaftliche Zentralblatt 1957, Heft 3/4 S. 65.

6) Şeref Nuri İlkmen "Ziraatın ormanla münasebeti ve bu münasebetlere göre alınması gereken tedbirler" Orman Fakültesi Dergisi, İstanbul, 1954, Sayı 1, S. 62.

mesi için, herşeyden evvel teşkilâtının iyi kurulmuş olması lâzım geldiği gibi, bu teşkilâta vazife alacak şahısların da muayyen bir formasyona sahip bulunmaları icabetmektedir. Bunun için idâri teşkilâtle iktisadi müesseselerdeki iş verimliliği - produktivite - meselesi tetkik olunurken, herşeyden önce buralarda çalışınlan şahısların formasyonları üzerinde durulmaktadır. Çünkü işin icaplarına göre yetştirilmemiş olan kimselerin kendilerine verilen işleri tam bir başarı ile yapmalarına imkân yoktur. Bilindiği üzere bir işin yapılması muayyen bir bilgiye ve muayyen bir hüner'e dayanmaktadır. Bu da ancak meslek ve san'atların nev'ilerine göre kurulmuş bulunan ilim ve öğretim müesseselerinden elde edilebilir.

Ormanlıktaki işler esas itibariyle sevki idare "dispositif" işleri gurubu ile tatbiki ve icrai "exécutif" işleri gurubu içerisinde yer almaktadırlar. Ormanlığı ileri olan memleketlerin teşkilâtına baktığımız zaman, bilhassa orman işlerinin esas mekânını teşkil eden, orman işletmelerinde bu iki nev'i ve karakterdeki işlerin ayrı ayrı formasyonlara sahip kişiler tarafından yapılmakta olduklarını görürüz. Bunlardan birinci kategoriye giren işleri yapanlar, daha doğrusu ormanlığın sevk ve idare kademelerinde vazife alanlar akademik tahsil görmüş olan ormanlılardır. Yüksek Orman Mektepleriyle Üniversitelere bağlı Fakülteler veya Kolejlerden yetişmiş olan ormanlılar memleketin tabii şartlarını ve içtimai düzenini gözönünde tutmak suretiyle, memleket ormanlarının nasıl ve ne şekilde işletilebileceklerini tâyin ederler. Halbuki ikinci kategoriye giren işlerle, daha doğrusu ormanlardaki dikim, bakım ve kesim işleriyle doğrudan doğruya fiilen ve bedenen uğraşan alt kademedeki ormanlılar ise, ya ormanlık kurslarından veya alt kademedeki orman mekteplerinden mezun olurlar. Bir memleketin ormanlık teşkilâtında bu iki nevi ormanlık formasyonuna şiddetle ihtiyaç olduğu gibi, bu formasyonları temin eden müesseselerin de ayrı ayrı fonksiyonları vardır. Ormanlığın ideal bir duruma getirilmesi için, gördükleri hizmet bakımından, bu iki sınıf ormanlıların birbirlerine yardımcı olmaları lâzımgelmektedir. Ancak bunların içerisinde memleket ormanlarının en iyi tarzda idare ve işletilme metodlarını bulup, ortaya çıkartan ve bunların realize edilebilme imkânlarını araştıran ormanlılar akademik tahsil görmüş ormanlılardır ve bu bakımdan bir memleketteki ormanlık tedrisatının asil sıkket merkezini de bu nev'i müesseseler teşkil ederler. Çünkü bunlar sadece birer eğitim müessesesi olmayıp, aynı zamanda ilmi araştırma müesseseleridirler. Bütün diğer istihsal sahalarında olduğu gibi, ormanlıkta da ilmi tetkiklere ve ilmi araştırmalara şiddetle ihtiyaç vardır. Bunlar bulunmadıkça ne memleket ormanlarını tanımağa ve ne de orman mahsul-

lerinden rasyonel şekilde faydalanmağa imkân vardır. Prof. V. Dieterich'in de pek haklı olarak belirttiği üzere, bir memleket ormancılığının sevk ve idaresini iyi bir şekle sokabilmek ve onun muvaffakiyetini sağhyabilmek için herşeyden evvel ormanın insan topluluğu ile münasebetlerini gözden geçirmeğe ve ormancılığın milli ekonomi ve milli refah ile olan bağıllık derecelerini tesbit etmeğe lüzum vardır⁷. İşte gerek Orman Fakülteleri ve gerek Ormancılık Araştırma Enstitüleri ormanın tabiat ve cemiyetle olan münasebetlerini incelemeğe ve bu münasebetlerden doğan problemleri çözmeğe çalışmaktadırlar. Bu itibarla onların, ormancılık faaliyetinde, yapıcılık ve öncülük vazifelerini gördükleri kabul edilmektedir.

Ormanın tabiat ve cemiyetle olan münasebetlerinden doğan problemleri, taşıdıkları hususiyetler bakımından, biyolojik - silvikültürel münasebetler ve bu münasebetlerden meydana gelen problemlerle ekonomik ve kültür münasebetleriyle bu münasebetlerden doğan problemler olmak üzere, üç kategoriye tefrik edebiliriz.

1 — Biyolojik - Silvikültürel münasebetler içerisinde ormanın tabii olduğu toprak ve iklim şartlarıyla ormanı terkip eden münferit bitkilerin hususiyetlerinden meydana gelen durumu ve bu durumda vaki olan değişimleri anlamaktayız. Bilindiği üzere, orman yaşayan tabiatın bir parçası olup, kendi kanuniyetlerine bağlı bir bitki formasyonu ve bir yaşama müşareketi "Lebensgemeinschaft" dir. Bu bitki formasyonu ve yaşama müşareketi üzerinde insanların yapmış oldukları herhangi bir müdahale o topluluğun hayatiyetinde çok mudil tesirler meydana getirmektedir. Bu tesirleri doğru ve isabetli olarak anlayabilmek için topluluğu terkip eden bütün cüz'ileri ve bu cüz'ilerle beraber bütün üzerinde müessir olan unsurları ve faktörleri ayrı ayrı bilmeğe ve tanımağa lüzum vardır. Bunlar bilinmedikçe, ormanda yapılacak müdahaleler tamamen gelişmiş güzel olup ve bundan doğan neticeler de tamamen bir tesadüfün mahsulü olmaktan öleri gidemezler. Nasıl diğer bütün istihsal sahalarda araştırmalar neticesinde ortaya konulan ilmi esas ve kaidelere göre hareket ediyorsa, ormancılıkta da ormana istediğimiz ideal şekli verebilmek için biyolojik - silvikültürel sahadaki araştırmalara şiddetle lüzum vardır. Çünkü ormandaki bütün kesimler, ancak bu araştırmaların bulup ortaya çıkarttığı, kaidelere göre yapılacaktır. Yalnız şuna derhal işaret edelim ki, herhangi bir ara kesimin toprak altı su varlığına, orman filorasına ve civardaki ağaçların gövde vaziyetleriyle rüzgâra olan mukavmetlerine ne suretle tesir edeceğini her hal ve vaziyete göre tâyin

7) V. Dieterich, "Forstwirtschaftspolitik" Hamburg u. Berlin 1953, S. 15.

etmek icabeder. Bu da ancak biyolojik - silvikültürel esasların ve kaidelerin çok iyi tanınmış olmasına ve aynı zamanda bu esas ve kaidelerin her hususi duruma göre nasıl ve ne şekilde tatbik edilebileceğinin peşinen bilinmiş olmasına vabestedir. Yoksa önceden tanzim ve tertip edilmiş bir takım reçetelerle hareket edip, ormana müdahalede bulunmak doğru değildir. Çünkü böyle bir hareket hatâh ve yanlış neticelerin doğmasına sebep olur. Nasıl ki, hastasının bünyesini çok iyi tanıyan bir hekimin teşhis ve tedavisi ile hastasının bünyesini bilmeyen bir hekimin teşhis ve tedavisi arasında, muvaffakiyet derecesi bakımından, büyük bir fark varsa, orman işletmesinin gaye ve maksadını "Zielsetzung" tayin edecek olan ormancının da ormanına arzu edilen şekli verebilmesi için, herşeyden evvel biyolojik - silvikültürel esaslar dahilinde ormanın durumunu gözden geçirmesi ve ancak ondan sonra kesim müdahalelerinde bulunması icabeder. Fakat bunun için de bu işleri yapacak ormancının gerekli ilmi formasyona ve görüşe sahip olması ve her münferit vak'a ve hâdise karşısında biyolojik - silvikültürel kaidelerin nasıl ve ne suretle tatbik edilebileceğini yapacağı türlü tatbikat ve ekzersislerle öğrenmiş bulunması iktiza eder. Bilhassa bu nokta üzerinde ehemmiyetle durmuş olmamızın sebebi, ormancılıkta yapılacak yanlış ve bilgisizce bir müdahalenin tevliht edeceği, kötü neticeleri kolaylıkla düzeltme imkânına sahip bulunmayışımızdır. Çünkü ormandaki ağaçların yetişmeleri uzun yıllara ve uzun bir zamana bağlı bulunmaktadır. İşte bu bakımdan ormanda tatbik edilen bir kesimin tesiri ve neticeleri de uzun yıllara sirayet etmekte ve husule gelen hatâ da kolaylıkla tashih edilememektedir. Nitekim ormancılığı ziraattan ayıran en mühim noktalardan birisi de budur. Ziraatçı yaptığı hatâyı ertesi yıl düzeltme imkânına sahiptir. Halbuki ormancı buna muktedir değildir. İşte bu böyle olunca da, ormancının her yaptığı işte ve aldığı her tedbirde daha çok dikkatli hareket etmesi lâzımgelmektedir. Fakat bütün bunun için ormancının gerekli tabiat ilimlerine vakıf olması ve pratik yönden de çok iyi yetişmiş bulunması icabetmektedir.

2 — Ormanların iktisadi hüviyeti ve iktisadi münasebetleri bakımından meydana gelen problemlerin de ehemmiyeti çok büyüktür. Çünkü orman mahsulleri tamamen ekonomik bir servettir. Onların pazarda, piyasada muayyen değerleri vardır ve bu kıymet arz ve talebe göre taktarrur etmektedir. Ormanda yapılacak müdahaleleri bu bakımdan mütalâa etmek ve bu bakımdan kıymetlendirmek lâzımdır. Bilindiği üzere, ziraatta mahsulün kemale gelmesi keyfiyeti muayyen bir zamanın geçmesine ve muayyen hava şartlarının mevcudiyetine bağlıdır. Diğer bir ifade ile ziraatta hasat zamanı mahsulün olgunluk devresine eriştiği za-

mandır. Halbuki ormancılıkta mahsulün kemale ermesi mefhumu bu mânâda anlaşılmamaktadır. Çünkü ormancılıkta mahsul, piyasanın malibabatına göre, muhtelif zamanlarda ve muhtelif çaplarda elde edilmektedir. Nitekim orman işletmelerindeki kesime ait müddetler de buna göre değişmektedir. Hiç şüphe yok ki, bu hususta silvikültürel müdahalelerin biyolojik tesirlerini gözden kaçırmamak şartıyla, piyasa vaziyetinin ve bilhassa Kontjunktürel hareketlerin oynadığı rolleri hesaba katmak lâzımdır. Yukarıda söylediğimiz gibi, burada, yâni iktisadî durum icabı olarak, yapılacak kesimlerde de, umumi kaideler vazetmek ve reçeteler tertip etmek mümkün değildir. Çünkü burada da her orman işletmesinin vaziyetine, pazarların isteklerine ve fiat tahayyüllerine göre kararlar vermek ve buna nazaran kesimleri idare etmek lâzımgelir. Aksi takdirde hâtalı hareket edilmiş olunulur. Bu itibarla sevk ve idare vazifesini üzerine almış olan ormancılarn iktisad teorisi kanunlarına vakıf olmaları, işletme ekonomisi ile pazar ve pazarlama prensiplerini bilmeleri ve bilhassa odun piyasasının gidişatını yakından takip edebilecek bir bilgiye ve bir formasyona sahip olmaları icabeder.

3 — Ormanın cemiyetle olan kültür ve estetik münasebetlerinden doğan problemleri de diğerleri kadar önemlidirler. Bilindiği üzere, bir memleketin kültüre elverişli toprakları, tabiatları itibarıyla ziraat toprakları, mer'a toprakları ve orman toprakları olmak üzere ayırt edilmektedirler. Ancak bir memleketin ormanca fakir olmaması için arazisinin % 20 - 30 unun ormanla örtülü olması icabettmektedir. Ormanlık sahanın bundan daha az bir nisbette bulunuşu o memleketi muhtelif yönlerden tehlikelere maruz bırakabilir. Çünkü ormanların memleket ikliminin arzu edilir bir durumda olması, yer altı sularının iyi bir şekilde teşekkül etmesi ve toprakların taşınmaması üzerinde, kat'i ve müspet bir tesiri vardır. Ayrıca insanların tabiatla doğrudan doğruya teması gelecek, onun huzur ve sukûnundan faydalanmaları da bahis mevzuu olmaktadır. Bunun içindir ki, kültür seviyesinin yüksek bulunduğu memleketlerde, gerek millî parkların ve gerek büyük şehir ormanlarının korunmaları üzerinde, hassasiyetle durulmaktadır. Bu maksatla orman kanunlarına, bu nev'i ormanların hususiyetlerini belirtecek ve bunların kat'i şekilde korunmalarını emniyet altına alacak hükümlerin konulduğu görülmektedir. Nitekim muhafaza ormanı dediğimiz ormanların içerisinde bu nev'i ormanlar da bulunmaktadır. Bilhassa memleketlerin endüstrileşmesi neticesinde büyük şehirlerin çoğalıp, nüfusun muayyen bölgelerde tekâsüf etmesi ve gürültülü bir trafiğin meydana gelmesi üzerine, şehir civarındaki ormanların ruhlara sukûnet verici tesiri de gün geçtik-

çe artmaktadır. Ormanın insan topluluğu ile olan bu yönden münasebetlerini ve bu münasebetlerden doğan problemlerini ormancılık politikası tetkik eder. Ancak ormancılık politikasının içerisinde yer alan çeşitli problemler millet iktisadının diğer sektörlerini de ya doğrudan doğruya veya bilvasita alâkadar ettiğinden, ormancılık teşkilâtının üst kademelerinde vazife alacak ormancıların tek taraflı düşünüp, karar vermemeleri için ekonomi siyasetinin diğer şubelerine ait bilgileri de öğrenmiş olmaları lâzımgelmektedir. Bu bakımdan Ormancılık Fakültelerinin ders programlarında, ziraat politikası, endüstri politikası, ticaret politikası, madencilik politikası, sulama politikası ve iskân politikası gibi çeşitli sektörleri içerisinde toplayan, ekonomi siyasetine de muayyen bir ölçüde yer verilmektedir.

İşte yukarıda belirttiğimiz üzere, bir taraftan yaptığı ilmi tetkikler ve araştırmalarla memleketteki orman varlığının hususiyetlerini meydana koyan ve ormancılığa doğru yolu göstermeğe çalışan ve diğer taraftan da ormancılık teşkilâtının üst kademelerinde vazife alan idari ve teknik personelin yetişmesine hizmet eden ormancılık ilim ve öğretim müesseselerinin her memlekette kurulması ve inkişafı için büyük gayretler sarfedilmektedir.

— III —

Ormanların teknik usuller dahilinde idare ve işletilmesi lüzumunu hisseden Osmanlı İmparatorluğunun son devri ricali Avrupa'dan bazı mütehasşis ormancıların getirilmesini düşünmüşler ve yapılan bir mukavele ile de Fransız ormancılarından Alexandr Stem ile Lui Tassi isimindeki zatları memleketimize dâvet etmişlerdir⁸. Bu iki mütehasşis ormancı evvelâ Türkiye'nin ormanları hakkında umumî bir fikir elde edebilmek için, İstanbul civarındaki ormanlarla Sinop havalisindeki ormanları dolaşmışlar ve bunu takiben de, orman işlerinde ve ormancılık teşkilâtında çalıştırılacak olan personelin muayyen bir bilgiye sahip olabilmelerini temin için de, bir ormancılık öğretim müessesesinin kurulmasını teklif etmişlerdir. İşte bu teklif üzerine, Türkiye'nin ilk ormancılık öğretim müessesesi 1857 yılının son baharında kurulmuştur⁹. M. Tassi'nin idaresi altında kurulan bu öğretim müessesesi daha ziyade bir kurs ka-

8) Osman Ergin, "Türkiye Maarif Tarihi" İstanbul 1940, Cilt II, S. 290 - 291.

9) Halil Kutluk, "Türkiye'de ormancı yetiştiren okullar ve çeşitleri", Orman ve Av 1948, Sayı 231, S. 51.

rakterini taşıyordu. Bu müessese 1857 - 1861 yıllarında gerekli faaliyeti göstermiş ve fakat mezunlarının derhal tanzif edilememeleri ve M. Tassi'nin de bir aralık Fransa'ya dönmesi sebebiyle, tedrisata fasıla verilmişti. M. Tassi'nin tekrar İstanbul'a avdet etmesiyle yeniden faaliyete başlayan müessese bu tarzdaki tedrisatına 1868 - 1869 devresine kadar devam etmiş ve M. Tassi'nin bu tedris yılı içerisinde tamamen Fransa'ya dönmesi üzerine de müessesenin idaresi bir ara M. Chevreau'ya ve onu takiben de M. Simon'a tevdi edilmiştir¹⁰. M. Simon mektebin idaresini üzerine aldığı tarihten itibaren müessesenin gerek bünyesinde ve gerek tedrisatında esaslı islahat yapmış¹¹ ve bu maksatla da bir nizamname neşrolunmuştur. 1.1.1285 tarihli Orman Mektebi nizamnamesine göre, orman memurlarını yetiştirmek üzere, kurulmuş bulunan mektep, Maliye Nezaretinin kontrol ve murakabesi altında bulunmakla beraber, doğrudan doğruya orman idaresinin teşkilâtı içerisinde yer almıştı. Müessesenin tahsil devresi iki yıl olup, bu devre içerisinde evvelâ harita yapmak, arazi ölçmek için lüzumlu olan matematik bilgisine yer verildiği gibi, ayrıca Fizik, Kimya, Botanik dersleri okutulmakta ve bunları takiben de Silvikültür, Orman Koruması ve Ormanlık mevzuatına ait bilgiler verilmekte idi. Öğrenciler, bunlardan başka okudukları derslerin tatbikatlarını yapmak üzere de, her yıl 15 - 20 gün ormanlarda dolaşmak mecburiyetinde idiler¹².

Orman mektebinin bu şekilde müstakilen tedrisatına devam edışı ancak 1880 yılına kadar sürmüştür. Çünkü bu tarihten sonra ormancılık öğretim müessesesinin, Maden Mektebi ile birleşip, "Orman ve Maden Mektebi" haline girdiğini görmekteyiz. O tarihlerde orman ve maden işlerinin bir daire altında birleştirilmiş bulunması bu sahalara ait mekteplerin de tevhidine sebep olmuştur. Bu suretle bütçede bir tasar-

10) M. Simon Osmanlı Hükümeti ile yaptığı mukavele ahkâmına göre 15.3.1886 tarihinden itibaren Türkiye'de vazife almış ve bidayette M. Tassi ile birlikte müessesenin tedrisatını idare etmiştir. M. Tassi'nin Fransa'ya dönmelerinden sonra, yeniden tensik ve islah edilen orman mektebinin müdürlüğüne getirilmiş ve 1874 yılına kadar bu vazifede kalmıştı. Ancak tarihi kayıtlara nazaran M. Simon'un ayrıca ormancılık teşkilâtı içerisindeki orman meclisinde de vazife aldığı tesbit olunmuştur. Bu hususta Halil Kutluk'un "Türkiye'de yabancı orman mütehassısları" isimli makalesine bakınız. Orman ve Av 1943 Sayı 12, S. 435 - 439.

11) A. Bricogne "Türkiye'de ormancılık heyeti" Ankara 1940, S. 19, "Bu rapor Fahri Bük tarafından dilimize çevrilmiştir".

12) Orman mektebi nizamnamesi 1.1.1285, Madde 4, 2, 6, Birinci tertip düstür, Cilt 2, S. 296 - 299.

rufun yapılacağı da ayrıca mülâhaza edilmiştir. Bu maksatla 3. Şaban. 1297 tarihinde çıkarılan 14 maddelik orman ve maadin mektebi nizamnamesine göre, tedris müddetinin 2 yıldan 4 yıla çıkartılmış bulunduğunu ve ilk iki yılda orman ve maden mühendisliği tahsil eden öğrencilerin dersleri müştereken takip ettiklerini ve müteakip iki yıl da ise her iki gurubun, kendi branşları dahilindeki derslerle meşgul olduklarını görmekteyiz. M. Simon'un tensik ve islâh suretiyle meydana getirdiği ikinci devre orman mektebinden sonra teşkil olunan orman ve maadin mektebi ormancılık öğretim müessesesinin üçüncü safhasını teşkil etmektedir. Ormancılık tedris müessesesinin bu üçüncü merhalesinde gerek temel mahiyetindeki bilgilere ve gerek mesleki bilgilere daha genişçe bir yer verilmiş ve aynı zamanda M. Simon'un idaresi altındaki orman mektebinden mezun olanlara daha ziyade idarî bir mânâyı tazammun eden "müfettiş sani" ünvanı verildiği halde¹³, orman ve maadin mektebinden çıkanlara "Mühendis" ünvanı tevcih olunmuştu¹⁴. Fakat bütün bunlara rağmen, elverişli bir binanın bulunamayışı, yeter derecede tedrisat ve lâboratuvar malzemesinin temin edilemeyışı ve kâfi derecede ehliyetli öğretim üyelerinin bulunamayışı orman ve maadin mektebinin devamına imkân bırakırtmamıştı. Esasen bu iki mektep ve bu iki şube arasında organik bir bağ da mevcut değildi. Birinde daima kârlılık "Rentabilite" prensibi hâkim iken, diğesinde ise devamlılık esastı. İşte yukarıda söylediğimiz sebeplerden ötürü 1297 senesinde orman ve maadin mektebinin kapatılmasına karar verilmiş ve ileride açılacak maden mektebine öğretim üyesi yetiştirmek maksadiyle de bazı kabiliyetli öğrenciler Avrupa'ya gönderilmişlerdi. Orman kısmına gelince, Halkalı Ziraat Mektebi Âlisinin binalarından ve orman yetiştirmek üzere de arazisinden lâboratuvar ve tedris malzemesinden ve bilhassa öğretim üyelerinden istifade etmek üzere, ormancılık tahsilinin bu müessesede müştereken yapılmasına karar verilmişdi¹⁵.

Ormancılık öğretim müessesesinin dördüncü devresini teşkil eden bu safhasında ormancılann ziraatçilerle birlikte ve müştereken dersleri takip

13) "Sınıfı evvel şakirdanından olup da, ledelimitihan malûmatı matlûbe tahsil etmiş olduklarını ispat edenler müfettişsani ünvanı ile orman dairesinin memurin defterine kaydolunup, idarece lüzum görüldükçe, bunlara imtihan meclisi tarafından tâyin olunan numara sırasınca istihdam olunacaklar." Orman mektebi nizamnamesi 1.1.1285, Madde 9.

14) Orman ve Maadin Mektebi nizamnamesi 3. Şaban. 1293, Madde 1.

15) Haîil Kutluk "Türkiye ormancılığı ile ilgili tarihi vesikalar" İstanbul 1948, S. 333, 337 ve 342.

ettikleri, ancak Devlet Şûrası Tanzimat Dairesin'n 1661 sayılı mazbata-sındaki karar münderecatından da anlaşılacağı üzere, bu tarz tedrisatın muvakkat olduğu ve bir zarurete müsteniden yapıldığı görülmektedir. Gerçekten o günkü şart ve imkânların henüz müstakil yüksek bir ormancılık öğretim müessesesinin kurulmasına elverişli bulunmadığı anlaşılıyordu¹⁶. Her ne kadar ziraat ile ormancılık arasında bazı münasebet ve bağılıklar mevcut ise de, bugün bu iki şube de birbirlerinden tamamen ayrılmışlar ve müstakil hale getirilmişlerdir. Bu itibarla ziraat mekteplerinden ormancı yetiştirmek bugün aslâ bahis mevzuu değildir. Ancak ormancılığın madencilikle organik bir irtibatı olmadığına göre, ormancılık tedrisatının, maden mekteplerinden ziyade ziraat mekteplerinde yapılması o devir için, bir dereceye kadar daha makul görülebilirdi.

Halkalı Ziraat Mektebi Âlisinden mezun olanların orman teşkilâtında da vazife alacakları gözönünde tutulduğundan, bu müessesenin ders programlarında bazı tadilat yapılmış ve o günkü şart ve imkânlar dahilinde ormancılık fennine ait bazı dersler konulmuştu¹⁷. Ormancılık tedrisatının ziraat tedrisatı ile karışmış olan bu hali 1903 yılına kadar devam etmiş ve 21.10.1319 tarihinde çıkartılan bir nizamname ile "Ziraat ve Orman Mektebi Âlisi" kurularak, 21. Recep.1301 tarihli nizamnameye müsteniden açılmış bulunan Halkalı Ziraat Mektebi de kapatılmıştı¹⁸.

16) "Muktezayı maslahat ledelmüzakere müstakil ve muntazam bir orman mektebinin vücudu daha ziyade mucibi fevait olacağı bedihi ise de, mevcut olan orman mektebinin bervechi matlûp islâh ve tanzimi hayli masarif ihtiyarına mütevakıf olup, bu ise hali hazır hazineye nazaran kabil olamıyacağından, sayeî şeveketvayeyi hazreti padişahi de mir'i ormanlarının husulü inzibat ve hüsni idaresi ile hasılâtının bervechi matlûp tezayüdünden sonra, icabına bakılmak üzere, mevcut olan orman mektebinin idadî sınıflarının lağvı ile sunufü aliyesinin Halkalı Ziraat Mektebi Alisine nakli" orman ve maden mektebinin lağvı ile ormancuların Halkalıda madencilerin Avrupa'da yetiştirilmesi hakkında Şûrayî Devlet Dairesinin mazbatası, Bakınız. Halil Kutluk "Türkiye ormancılığı ile ilgili tarihi vesikalar" İstanbul 1948, S. 334 - 335.

17) Halil Kutluk "Orman ve Maadin Mektebi neden lağvedildi? Bu okulun ormancı kadrosu ve tahsisatı Halkalı Ziraate niçin ilhak olundu?" T.C. Tarım Bakanlığı Dergisi, Ankara 1948, Sayı 6, S. 27. Fikri Kozak - Halil Kutluk "Ormancılığımızın tarihçesine dair" Orman ve Av Ankara 1938, Sayı 4/5, S. 120.

18) "Ziraat ve orman fenlerinin tahsili için Halkalıda Ziraat Nazaretine merbut bir mektebi âli teşkil olunmuştur." Halkalı Ziraat ve Ormancılık Mektebi Âlisi Nizamnamesi 13. Şaban. 1325, Madde 1.

Ormancılık tedrisatının beşinci safhasını teşkil eden Halkal Ziraat ve Ormancılık Mektebi Âlisinde, eskilere nazaran bir ilerleme müşahade edilmektedir. Çünkü bundan evvelki safhada ormancılık tedrisatının yapıldığı müessesese doğrudan doğruya bir ziraat müessesesi iken, bu tarihte kurulan mektep hem bir ziraat ve hem de bir ormancılık tedris müessesesi idi. Müessesenin tedris müddeti dört yıl olup, o devrin idadi veya Mektebi Sultanî tahsiline istinad etmekte idi. Bununla beraber Batı memleketlerindeki ormancılık tekniğinin kaydettiği inkişâf karşısında ormancılığımızı daha düzenli bir hale sokabilmek ve orman işletmesinde tekniği hâkâim kılabilmek için Halkalı Ziraat ve Orman Mektebi Âlisindeki ormancılık derslerinin kâfi bulunmadığı neticesine varılmış ve bu sebeple başlı başına bir Yüksek Ormancılık öğretim müessesesinin kurulmasına karar verilmişti. 15.5.1326 tarihli nizamname ile tesis olunan Orman Mektebi Âlisinin kurucusu, bütün Türk ormancılarınca tanınan ve ormancılık tarihimize büyük bir yer alan Hoca Ali Rıza Efendi idi¹⁹. Üstad bu yeni kurulan müessesenin her yönden inkişafı için azami şekilde bir gayret sarfetmişti.

Ormancılık tedris müessesesinin, altıncı devresini teşkil eden, bu safhasında dikkata şayan olan nokta tedris müddetinin iki yıla indirilmiş bulunmasıdır²⁰. Kanaatımızca bunun sebebi olsa olsa Halkalı Ziraat ve Ormancılık Mektebi Âlisinde ormancılık derslerinin yanında o devrin idadilerinde gösterilen temel derslerle birlikte zirai bilgilere de yer verilmiş olması, buna mukabil müstakil olarak kurulan Orman Mektebi Âlisinde ise, daha ziyade ormancılığa ait derslerin okutulmuş bulunmasıdır. Diğer mühim olan noktalardan birisi de, nazari bilgilerin tatbikatta kıymetlendirilmesini sağlamak için mektebin İstanbul civarındaki bir ormanın kenarında kurulmasına dair olan hükümdü²¹. Gerçekten ormancılığa ait öğrenilmiş olan bilgilerin ormanlarda nasıl ve ne suretle kıymetlendirileceklerini derhal öğrencilere göstermek lâzımdı. Aksi takdirde talebeler, iktisab ettikleri nazari bilgileri tatbikata intikal ettirmekte çok zorluk çe-

19) Bu hususta şu eser ve makalelere bakınız : Halil Kutluk-Kerim Yund "Hoca Ali Rıza, Orman Umum Müdürlerinden, hayatı ve eserleri 1843 - 1925" Ankara 1950; Şeref Nuri İlkmen "Hoca Ali Rıza Efendinin hayatı ve asarı" Orman ve Av. İstanbul 1928, Sayı 1; M. Ali Gökberg "Hoca Ali Rıza Efendinin 20. ölüm yılı" Ormancı Postası İstanbul 1945, Sayı 37.

20) " Orman Mektebi nizamnamesi " 15.5.1326, Madde 2.

21) " Orman fen memurları yetiştirmek üzere Derseadet civarında bulunan ormanlara mücavir ve münasip bir mevkiide bir orman mektebi tesis ve küşad olunacaktır ". Orman Mektebi nizamnamesi 15.5.1326, Madde 1.

keceklerdi. Nasıl Tıp Fakültelerinin kendilerine mahsus klinikleri varsa, Orman Fakültelerinin de kendilerine ait tecrübe ve tatbikat ormanları olmalıdır. Burada yapılacak günlük tatbikatlarla, nazari bilgilerin ne için ve ne maksatla öğretilmiş olduğu talebelere bizzat gösterilmelidir. Bu itibarla nizamnamenin vazettiği bu hüküm çok yerinde idi. Nizamname ayrıca Orman Mektebi Âlisinde okutulacak olan bilgi kollanının neleden ibaret olacağını da tesbit etmiş bulunuyordu²². Ancak bu böyle olmakla beraber, Orman Mektebi Âlisinin bu devredeki tedrisatının iki yıla inhisar ettiği bütün ormancılık ilimlerinin ve bilgilerinin noksansız olarak tedrisine imkân bırakırtmıyordu. Nitekim 1914 - 1918 harbi içerisinde memleketimize Almanya'dan getirilmiş bulunan müteahhasıs ormancı Dr. Bauer Orman Mektebi Âlisinin ders programlarını tetkik ettikten sonra, tedrisatın asgari üç yıla çıkartılmasını ve bu suretle müessesenin daha mükemmel bir hale getirilmesini teklif etmişti. M. Dr. Bauer'in ileri sürdüğü esaslar dahilinde kurulmuş olan Orman Mektebi Âlisi 1934 yılına kadar devam etmiş ve bu müddet zarfında, daha ziyade, ormancılık teşkilâtının üst kademelerinde vazife alacak personeli yetiştirmişti.

Türkiye millet ekonomisinin temelini teşkil eden toprak mahsullerinin verimini artırabilmek ve bunları en iyi şekilde kıymetlendirebilmek için, ampirik bilgiden ziyade, ilmî bilginin lüzumuna kani olan devlet adamları memlekette ziraat ilminin yerleşip, yaygın hale gelmesi için 1933 yılında esaslı bir reform yapmışlardır. Bütün diğer sahalarda olduğu gibi, toprak kültürünün inkişafı, için de babadan evlâda intikâi eden ampirik bilgiler kâfi değildir. Topraktaki hasılayı artırmak için araştırmalara istinad eden ilmî bilgiye, daha doğrusu hâdiselerin doğuş sebepleriyle neticeleri arasındaki rabıtaıarı bize açıklayan bilgiye ihtiyaç vardı. İşte bunu temin etmek maksadıyla 10.6.1933 tarihinde çıkarılan 2291 sayılı kanunla " Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü " kurulmuş idi. Bu müessese, tek bir ilim ve meslek sahasına inhisar etmeyip, Tabii ilimler, Ziraat, Veteriner ve Ziraat Sanatları Fakültelerini ihtiva etmekte idi. Bu itibarla aslında bir enstitü olmaktan ziyade, bir Üniversite karakterini taşıyordu²³. Bu müessesenin kuruluşunu takip eden yıl içerisinde ise, çr-

22) " Orman Mektebi Âlisinde evvelâ ormanlara müteallik ulûm ve fûnûn, saniyen orman tahdidî ve harita tersîmine ait dÛrus, salisen ormanlarda yapılacak bekçi kulÛbe ve haneleriyle nakliyyeye ait vesait e dair inşaat ve tahdidat usulÛ, rabian ormanlarda bulunan av hayvanatıyla haşaratı muzurra ve itlâfi haşarat dersleri, hamisen orman muamelâtına müteallik kitabeti resmiye talim ve tedris olunacaktır ". Orman Mektebi Nizamnamesi 15.5.1326, Madde 10.

23) Enstitü esas itibariyle bir araştırma organizasyonu olup, hem tedris

kartılan 18.6.1934 tarih ve 2524 sayılı kanunla da İstanbul'daki Yüksek Orman Mektebi Orman Fakültesi halinde, Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlandı²⁴.

İşte yüksek ormancılık tedris müessesesinin en önemli devresini bu yedinci safha teşkil etmektedir. Çünkü artık bu safhadan itibaren müessesenin vazifesi sadece ormancılık teşkilâtının ihtiyacı olan elemanları yetiştirmek değil, bizzat memleket ormanlarında araştırmalar yapıp, bu araştırmaları memleket ve hattâ dünya ölçüsünde kıymetlendirmektir. Gerçekten orman varlığımızın bütün hususiyetleri ilmin süzgecinden geçirilmediği müddetçe, ormanlardan rasyonel şekilde faydalanmağa imkân yoktu. Çünkü ormancılığı ileri götürebilmenin tek yolu ve tek çaresi ilmi tetkikler ve ilmi araştırmalar yapmaktır. Ormancılığı ileri olan bütün memleketler hep bu yoldan yürümüşlerdir. Hiç şüphe yok ki, ormancılığımızın geri kalmasına müessir olan âmillerden bir tanesi de, orman varlığımızın bünye ve hususiyetlerini belirtecek ve onun insan topluluğu hayatındaki önemini açıklayacak araştırmaların yapıp, ortya konulmuş olması ve bu suretle halkta orman sevgisinin ve ormanın muhafazası zihniyetinin yaygın şekilde yaratılamamış bulunmasıdır. Bütün diğer iştihsal sahalarda olduğu gibi, ormancılıkta da ilme sırtını çevirmiş olan bir idare mekanizmasının muvaffak olmasına aslâ imkân yoktur. Bu bakımdan Yüksek Orman Mektebinin Fakülte haline getirilerek, ormancılıkta ilmi araştırmalara zemin hazırlanması teşebbüsü Türkiye ormancılık tedrisatı tarihi için bir dönüm noktasını teşkil etmektedir.

1934 yılında kurulmuş bulunan Orman Fakültesinin bünyesinde evvelâ Silvikültür, Orman Politikası ve Amenajman, Orman Entimolojisi ve Koruma, Orman Mahsullerini Değerlendirme, Orman Hasılât ve İşletme Ekonomisi isimleri altında beş enstitünün kurulduğunu ve bunların başlarına da yabancı profesörlerin getirildiğini görüyoruz. Ancak Orman

ve hem de araştırma müessesesi olan fakültelerin ya içerisinde veyahut dışarısında kurulurlar. Fakülteleri cami olan teşekküller ise ancak üniversitelerdir. Bu itibarla 10.6.1933 tarih ve 2291 sayılı kanunun kullandığı enstitü kelimesi yerinde bir mefhum değildir.

24) "Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü hakkındaki 10.6.1933 tarih ve 2291 sayılı kanunun 2. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir : Enstitü Tabii İlimler, Ziraat, Baytar, Ziraat Sanatları ve Orman namıyla beş fakülteden mürekkep akademik bir müessesidir. Ders okutur, kendi sahasında ilmi ve fenni araştırmalar yapar, reyler ve fikirler verir ve neşriyatta bulunur. Orman Fakültesinin ihtisas tedrisatı orman olan muntakalarda yapılır ". Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun 18.6.1934, Madde 1.

Fakültesinin temel bilgilerine ait derslerin Ankara'daki Ziraat ve Tabii İlimler Fakültelerine ait temel tedrisatıyla iştirâki bulunması sebebiyle, Botanik, Zooloji, Jeoloji, Mineroloji, Meteoroloji, Fizik, Kimya, Matematik, Geodezi, Mekanik, İktisad ve Hukuk gibi derslere İstanbul Orman Fakültesinin tedrisatı içerisinde yer verilmiş değildi. Orman Fakültesinin ilk dört sönestre öğrencileri bu dersleri Ankara'daki Ziraat ve Tabii İlimler Fakültelerinde dinlemekte idiler. Bu böyle olunca, bu şubelerle alâkalı araştırmalar da Orman Fakültesinde yapılmamakta idi. Orman Fakültesi tedrisatının bu şekilde ikiye bölünüşü bazı mahzurlar tevhit ediyodu. Gerçekten Orman Fakültesinin ilk dört sönestresinin Ankara'da bulunuşu bütün meslek derslerinin son dört sönestreye sıkıştırılmasını zaruri kilyordu. İş'e bu vaziyet doğru görülmediği için 1944 - 1945 tedris yılı içerisinde Orman Fakültesinin üçüncü ve dördüncü sönestrelere de İstanbul'a nakli kararlaştırıldı ve bu suretle Ankara'da okutulan bazı derslerin İstanbul'a intikâli temin olunduğu gibi, meslek derslerinin tedrisatı için de daha fazla bir zaman elde edildi.

1934 - 1948 devresi içerisinde Orman Fakültesinin tam bir akademik hüviyetle çalıştığı ve ormancılığımızı yakından alâkadar eden mevzular üzerinde önemli araştırmalar yaptığı görülmektedir. Bu devre içerisinde Orman Fakültesinin Enstitü teşkilâtında da bir gelişme ve bir değişme vukua gelmiş bulunmaktadır. Ezcümle Silvikültür enstitüsü içerisinde yer alan Toprak ilmi - Ekoloji şubesi için ayrı bir enstitü kurulduğu gibi, Geodezi ve Orman İnşaatı şubeleri için de birer enstitü vücuda getirilmişti. Orman Fakültesinin Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlı oluşu 1948 yılının Temmuz ayına kadar devam eder, çünkü bu tarihte 4936 sayılı Üniversiteler kanununa ek olarak çıkartılan kanun'a Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü lâğvedilmiş ve Orman Fakültesi de İstanbul Üniversitesine bağlanmıştı²⁵. Orman Fakültesinin İstanbul Üniversitesine bağlanması, müessesenin muhtelif yönlerden, inkişâfı için hayırlı olmuştur. Çünkü Orman Fakültesinin İstanbul'da olduğu halde, Ankara'daki Yükske Ziraat Enstitüsüne bağlı bulunuşu bazı idari mahzurları tevhit ettiği gibi, ayrıca ilmi araştırmaları ve

25) " 10.6.1933 tarih ve 2291 sayılı, 18.6.1934 tarih ve 2524 sayılı kanunlarla kurulmuş olan ve bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar Tabii İlimler, Ziraat, Veteriner, Ziraat san'atları ve Orman Fakültelerini kapsamak üzere faaliyette bulunan Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsünün Veteriner Fakültesiyle içine Tabii İlimler ve Ziraat San'atları Fakültelerini de almak üzere Ziraat Fakültesi Ankara Üniversitesine, Orman Fakültesi İstanbul Üniversitesine katılmışlardır. " Üniversiteler Kanununa ek kanun 30.6.1948, Sayı 5224, Madde 1.

tedris faaliyetini de zorlaştırıyordu. Bilindiği üzere, ilmin inkişafı için bir iş bölümüne ve bir çalışma koordinasyonuna büyük ölçüde ihtiyaç vardır. Bu ise, ancak ilim müesseselerinin tedrisat, konferanslar, kollogyumalar, seminerler ve lâboratuvar çalışmaları bakımından birbirlerine yardım etmeleriyle gerçekleşebilir. Halbuki mekân ayrılığı bakımından İstanbul'daki Orman Fakültesinin Ankara'daki Fakültelerle işbirliği tesis etmesine imkân yoktu. Bu itibarla Orman Fakültesinin İstanbul Üniversitesine bağlanmış olmasında büyük bir isabet vardır²⁶. Orman Fakültesinin, Tıp, Hukuk, Edebiyat, Fen ve İktisat Fakülteleri yanında altıncı bir fakülte olarak, İstanbul Üniversitesi camiasına katılmış olmasıyla sekizinci safhası meydana gelmiş bulunmaktadır. Ancak müessesenin haiz olduğu fonksiyon ve gördüğü hizmetler bakımından yedinci safha ile sekizinci safha arasında hemen hemen hiç bir fark mevcut değildir. Bu itibarla bu iki safhayı ayrı olarak mütalâa etmeğe de lüzum yoktur. Çünkü sekizinci safha yedincinin tam bir devamıdır. Yalnız Orman Fakültesinin İstanbul Üniversitesine katılmış olmasıyla sahip olduğu imkânları genişlemiş ve ayrıca müessese muhtariyete de kavuşmuştu.

1948 yılından sonra Orman Fakültesinin bünyesinde vâki olan değişikliklerden en mühimi bazı yeni enstitülerin kurulmasıyla beraber, mevcut enstitülerin "Kürsü ve Enstitü" haline getirilmiş bulunmalarıdır. Gerçekten evvelce Silvikültür enstitüsünün çalışma kadrosu içerisinde yer alan Orman Botaniği bilim kolu için bir "Orman Botaniği Kürsüsü ve Enstitüsü" teşkil edildiği gibi, Ormancılık coğrafyasına taallük eden ormancılık mevzularını tetkik etmek ve Yakınşark memleketlerine ait ormancılık problemlerini çözmek maksadıyla da bir "Ormancılık Coğrafyası ve Yakınşark Ormancılığı Kürsüsü ve Enstitüsü" ihdas edilmiştir. Buna mukabil Geodezi Enstitüsü kaldırılmış ve yukarda da işaret ettiğimiz üzere, diğer enstitüler yani Toprak ve Ekoloji, Silvikültür, Orman Koruma ve Entimoloji, Orman Mahsullerini Değerlendirme, Orman

26) 4936 sayılı Üniversiteler kanununa ek 30.6.1948 tarih ve 5224 sayılı kanunun Büyük Millet Meclisindeki müzakeresi sırasında Orman Fakültesinin İstanbul'daki Teknik Üniversiteye bağlanması fikri de ortaya atılmıştı. Ancak Orman Fakültesindeki tedrisatın ve yapılacak araştırmaların temelini daha ziyade tabii ilimlerle iktisadi ilimler teşkil ettiği gözönünde tutularak, Orman Fakültesinin İstanbul'daki Teknik Üniversiteye değil, İstanbul Üniversitesine bağlanması uygun görülmüştü. Gerçekten Ormancılığın daha ziyade istinad ettiği biyoloji, botanik, zooloji, sadece İstanbul Üniversitesinde okutulduğu gibi, iktisadi ilimler de bütün kollarıyla İktisat Fakültesinde tedris edilmektedir.

Hasılat ve İşletme Ekonomisi, Orman Politika ve Amanejman, Ormancılık İşletme İnşaatı Enstitüleri de " Kürsü ve Enstitü " ismini almışlardır²⁷.

Bütün bu kürsü ve enstitüler bir taraftan talebenin gerekli formasyona sahip omaları için tedrisatı ve tatbikatları idare ettikleri gibi, ayrıca her enstitü kendi sahası dahiline giren ilmi araştırmaları yapmakta ve bu araştırmalar fakülte tarafından yayınlanmaktadır. Dersler mahiyetleri itibariyle iki kısım olup, bir kısmı temel, diğer kısmı ise mesleki bilgilere taallük etmektedirler. Birinci ve ikinci sömestrelerekteki temel bilgisi tedrisatı İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinin F. K. B. kısmında yürütülmektedir. Diğer bazı temel bilgilere ait derslerle meslekî dersler ise Orman Fakültesinin 3-8 inci sömstrelerekte okutulmaktadır²⁸.

Yüksek Orman Mektebinin Fakülte halinde Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlandığı tarihten 1948 yılı Temmuz ayna kadarki devre içerisinde 588 kişi Yüksek Orman Mühendisi olarak mezun olmuş, 3 kişi Ormancılık Doktoru, 6 kişi de Doçent ünvanını ihraz eylemişlerdir. Buna mukabil fakültenin İstanbul Üniversitesine katılması tarihinden bugüne kadarki devre içerisinde ise 381 kişi Yüksek Orman Mühendisi olarak mezun olmuş, 16 kişi Ormancılık Doktoru ve 10 kişi de Doçent rütbesini kazanmışlardır.

Neşriyata gelince, bunlar, esas itibariyle eserler ve etüd mahiyetindeki makaleler olmak üzere, iki guruba tefrik edilmektedirler. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü zamanında, Fakülte numarasını almış 11 adet eser yayınlanmış ve makaleler de o tarihte muhtelif fakültelerin müşterek bir dergisi olmak üzere, çıkarılan Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü

27) Bu isme göre Orman Fakültesindeki Enstitülerin aynı zamanda bir kürsü olarak kabul edildikleri anlaşılmaktadır. Halbuki enstitü, fonksiyonu itibariyle kürsüden ayrı ve farklıdır. Enstitüler fakültelerin içinde veya dışında kurdukları gibi, çeşitli seksiyonlara ait geniş bir faaliyet sahasını da içerilerine alabilmektedirler. Buna mukabil kürsüler doğrudan doğruya fakülte içerisinde meydana getirilmiş olup, muayyen bir disiplinin veya bu disipline bağlı ve müstakil bir bilim kolu telâkki edilemeyen bilgilerin tedrisatı ve bu tedrisata ait araştırmalarla meşgul olurlar. Bu bakımdan Orman Fakültesindeki bazı enstitüler, isimlerinden de sarahaten anlaşılacağı üzere, tek kürsüyü değil, belki bir kaç kürsüyü içerilerine alabilecek şekilde kurulmuşlardır. Bu durum karşısında kürsü mefhumu ile enstitü mefhumunu birbirinden ayırıp, bir enstitü içerisinde organik bağı olan kürsüleri toplamak ve icabı halinde de enstitüler haricinde müstakil bilim kolları için kürsüler ihdas etmek lâzımdır.

28) Derslerin müfredatına ait malûmatla, bunların sömestrelere tevzi edilmiş tarzı hakkında şu yazıya bakınız : F. Saatçioğlu, " İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi " Orman Fakültesi Dergisi 1951, Sayı 1; S. 1-32.

dergisinde neşrolunmuştur. Ayrıca Türkiye Ormançılık Cemiyetinin neşir organı olan Orman ve Av dergisinde çıkmış makaleler de vardır. Buna mukabil Fakültenin İstanbul Üniversitesine katılmasından bugüne kadar neşredilmiş olan eserlerin sayısı 39 dur. Ayrıca 1951 yılından itibaren çıkartılmakta olan Orman Fakültesi dergisinin A ve B serilerinden 20 nüsha neşredilmiştir. Orjinal etüdüleri ihtiva eden A fasikülü ile tercüme ve nisbeten orijinal olmayan makaleleri ihtiva eden B fasikülü memleketimizin ormançılık kütüphanesi için cidden bir kıymet ifade etmektedirler. Ancak Fakültenin öğretim üyeleriyle öğretim yardımcılarının çıkarttıkları eserlerin sayısı da sadece bundan ibaret değildir. Bunun haricinde kendi hesaplarına basdırılmış eserlerle Orman Umum Müdürlüğü namına çıkartılmış olan telif ve tercüme eserler de mevcuttur.

Orman Fakültesi ilmi faaliyetini genişletebilmek için yabancı memleketlerin ormanlığı ile daima temas halindedir. Bu maksatla Orman Fakültesi 1949 yılından bugüne kadar muhtelif yerlerde toplanan 15. Milletlerarası Ormançılık kongrelerine delegelerini göndermiş ve ayrıca 1953 yılının yaz aylarında F.A.O. nun İstanbulda tertiplediği seminere de geniş ölçüde iştirâk etmiş bulunmaktadır. Bunun haricinde ileri memleketlerin ormanlığını yerinde görüp, tetkik edebilmek maksadıyla de öğretim üyelerini ve yardımcılarını muhtelif zamanlarda muhtelif memleketlere göndermiş ve yabancı memleketlerin tanınmış ormançılık ilim adamlarını da ders okutmak veya konferans verdirtmek gayesiyle memleketimize dâvet etmiş bulunmaktadır. Bu meyanda ders okutmak üzere Almanya'dan Profesör F. Heske ile Avusturya'dan Profesör K. Lohweg'ı getirtmiş ve orman botanikçisi Profesör Phliber Guinier ile orman toprakçısı Profesör Gustaw Kraus, orman toprakçısı ve silvikültürcü Profesör M. A. Oudin orman botanikçisi Profesör Guinet ve orman mahsullerini kıymetlendirme Profesörü Dr. Mayer - Wegelin gibi tanınmış ormançılık ilim adamlarına konferanslar verdirtirmiştir. Orman Fakültesi batı memleketleriyle olan bu dış münasebetlerini daha da artırmayı düşünmekte ve ayrıca Birleşik Amerika'daki Orman Fakülteleriyle Profesör mübadelesi konusunu da ele almış bulunmaktadır. Bütün bu hareketlerden istihdaf olunan gaye, Türkiye'nin ormançılık ilmi kurulurken, bir taraftan çalışmalarımızı yabancılara arz etmek ve diğer taraftan dünya ormanlık hareketlerindeki yenilikleri takip edip, onlardan memlektimiz için faydalanabilmektir.

— IV —

Yüksek Ormançılık Tedris Müessesemizin tarihi safhalarına kısa bir göz attıktan sonra, çıkartığımız netice şudur: Yüksek Ormançılık Tedris

Müessesemiz yüz yıllık tarihi içerisinde oldukça çeşitli safhalar geçirmiştir. Bunun en mühim sebebi çeşitli devirlerde çeşitli kanaatların ve çeşitli zihniyetlerin bulunuşu ve aynı zamanda Yüksek Ormanlık Tedris Müessesenin kurulabilmesi için her devirdeki şart ve imkânların birbirinin aynı bulunmayışdır. Bu müessese bazı duraklamalar göstermiş olmakla beraber, tekâmül tendansını da aslâ kaybetmemiştir; fakat asıl tekâmül durumunu Yüksek Orman Mektebinin Fakülte haline getirilmesiyle elde etmiştir. Gerçekten Yüksek Orman Mektebi Orman Fakültesi haline geldiği zaman, Almanya'dan mütaadid enstitüler için Profesörler getirilmiş ve bunların yanına da yine Almanya'da yetişmiş ve doktoralarını yapmış genç elemanlar verilmek suretiyle, ormancılık sahasında araştırma faaliyetleri genişlemiştir. İstanbul Üniversitesine bağlanmış olan Orman Fakültesinin, bugünkü tedrisat programı, lâboratuvarları, enstitüleri ve yapmış olduğu yayınları bakımından, ögünülecek bir vaziyeti vardır.

Makalemin muhtelif yerlerinde de temas ve işaret ettiğim üzere, Orman Fakültesi mesaisini pek haklı olarak iki nokta üzerinde taksif etmiş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Orman Umum Müdürlüğü teşkilâtı için lüzumlu formasyondaki Yüksek Orman Mühendisini yetiştirmek, diğeri de Türkiye Ormanlarını bütünüyle ele alıp tetkik etmek ve bu tetkiklerinin neticelerini memlekete ve dünyaya tanıtmaktır. Birincisinin ehemmiyeti aşikârdır. Çünkü ormancılık teşkilâtının muvaffak olabilmesi için en başta gelen şart iyi yetişmiş ve formasyonu tam olan personele sahip olmaktır. Bunun noksanlığı idarede daima aksamalara sebep olur. Bu itibarla Orman Fakültesi takip ettiği tedrisat sisteminde tamamen ilmi esaslara dayanarak, Orman Umum Müdürlüğünün ve Orman İşletmelerinin ihtiyaçlarını ve matalibatını da göz önünde bulundurmaktadır. İkinci noktaya gelince, bunun da ehemmiyeti meydandadır. Her ne kadar ilmin mekân bakımından bir hududu mevcut değilse de, yine her memleketin kendisine mahsus çözülecek meseleleri ve halledilecek problemleri vardır. İşte memleketin ilim adamları bu meseleler üzerine eğilerek, bunları çözmeye çalışmaktadırlar. Bu sebeple Orman Fakültesinin bu mahiyetteki çalışmaları her türlü subjektif ve politik mülâhazalardan uzak ve sadece ilmi hakikatleri bulma ve doğru yolu gösterme gayesine müteveccihdir. Ayrıca Orman Fakültesi kendisine sorulan meselelerde fikir ve kanaatlarını izhar etmeye daima amâdedir.

Bu suretle Orman Fakültesi bir taraftan ormancılık mevzularında devlet ve siyaset adamlarının, diğer taraftan da Orman Umum Müdürlüğü ile idari ve iktisadi teşekküllerin istişari organı olma vazifesini de üzerine almış bulunmaktadır. Çünkü Orman Fakültesi bulup, ortaya koy-

duğu ilmi hakikatleri ancak bu yollarla tatbikata intikal ettirebileceğine kanidir. Bilhassa Orman Fakültesinin çalışmalarının tatbikatta bir kıymet ifade edebilmesi ormancılık teşkilâtının bu çalışmalara iltifat göstermesiyle mümkündür. Aksi takdirde bütün çalışmalar teori hududu içerisinde kalırlar. Bu itibarla bu iki müessese arasında sıkı bir iş müşareketinin mevcudiyeti şarttır ve bu iş müşareketi de onların takip ettikleri gaye birliğinden ileri gelmektedir. Gerçekten her iki müessesenin gayeleri memleket ormanlarını harabiyetten kurtarmak, yurdu ağaçlandırmak suretiyle yeşillendirmek, mevcut ormanları devamlılık prensibine göre işletmek ve orman mahsullerini topluluk ihtiyacı için en iyi şekilde kıymetlendirmektir. Hiç şüphe yok ki, bunlardan her birisinin, ilim yoluyla halledilmesi gereken, bir çok meseleleri vardır. İşte Orman Fakültesinin vazifesi bu meseleleri çözmek ve Orman Umum Müdürlüğünün vazifesi de bu çözülmüş meseleleri mevcut imkânlarla göre tatbik etmektir. Bu bakımdan İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesinin Ormancılık Teşkilâtı içerisindeki fonksiyonu Orman Umum Müdürlüğünün faaliyetlerine ıstık tutmak ve ona gidilmesi lâzımgelen ilmi yolu göstermektir.